

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bibliotheca Rhetorum

In quo Causae Forenses, Liber Epistolarum, Liber Fabularum, Et
Oratiunculæ

Le Jay, Gabriel François

Ingolstadij, 1726

Cæteros inter Galliæ populos quis ferre primas dicendus sit? Causa I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71049](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71049)

Hic enim Aremoricam, Normanniam iste, alter Parisios patriam habet. Ego, quod beneficium reputo maximum, pro quo & immortales habeo Superis gratias in Vasconiâ sum natus. Animis inter disputandum incalescentibus, temperavi mihimet non mediocriter, Auditores; Nam, si ventum esset ad manus, & rem decerni ferro passus essem, dijudicata lis jam foret, & singulos, quotquot erant, Muscas ut, contrivissem.

At, ut est bona Vasconum indoles, putavi parcendum esse iræ & sanguini, & controversiam totam ingenio potius, quàm armis, apud vos arbitros ac iudices esse dirimendam. Ac licet paucos è vobis Vascones agnoscam, ego tamen pro Vasconibus Vasco aucturus nullius iudicium reformido; imò cæteris ultro volensque permisi, meditari diu, multumque ut ad dicendum accederent; dum ipse ex tempore, & pauca tantum gentis meæ in gratiam sine ullo ordine differerem.

Sed quid agam, Iudices? unde potissimum exordiar tam breves inter, quas mihimetipsum præscripsi, orationis angustias? quem putatis servandum esse mihi dicendi modum? Ita multa statim occurrunt, quæ Vasconum gentem postulant cæteris omnino gentibus anteponi! Vultis ut incipiam ab ingenii dotibus? vultis ab indolis animique præstantiâ? vultis à gratiâ corporis? hæc enim omnia in Vasconibus summa nuncupantur, & revera sunt.

Agite enimverò, quanta vis ingenii in unoquoque nostrum, quàm singularis perspicacia, quàm ingenuus lepos elucet! Ut excogitamus feliciter! ut scribimus lepidè! ut acutè venustèque narramus! Atque id, quod dico, Iudices, usque
adeò

aded verum est, & ab omni suspitione vel mendacii, vel insolentis jactantiæ prorsus alienum; ut, si quid factum solerter, aut dictum ingeniosè, id contiuò Vasconibus tribuatur, quasi, mirabile quidquid est, credi non possit, nisi de Vasconibus memoretur. Scilicet nemo nascitur apud nos, nisi ingeniosus; &, quod in aliis rarus ac ferus esse solet longioris studii & improbi laboris fructus, id nobis insitum à naturâ ipsâ nullo labore nostro videtur.

Quid Vasconum solertiâ ac sagacitate notum magis, ac magis decantatum? Est aliquid uspiam tam invium, quò non penetreret? tam intricatum, quod non expediat? tam arduum, quod non superet? tam elatum, quò non evolet? Aliis opus est multis præfidiis rem ut faciant; opes, auctoritas, gratia nisi adfuerint, vel aggredi sustinent nihil, vel in mediis conatibus miseri deficiunt. Nos solâ freni solertiâ atque industriâ ad magna quæque Togæ vel Militiæ munera pervenimus. At in bello præsertim, Judices, quales sumus! Quot Vascones, tot Cæsares dixeris; quibus venisse ac vidisse satis est, ut vicisse pariter videantur.

De formâ corporis atque elegantiam dicerem pluribus, nisi jam actum agerem. Facite vel ex me uno de reliquis conjecturam, Judices; inspicite diligenter à capite ad calcem; diffusam toto corpore gratiam considerate. Neque mirum est, si in omni palæstrâ atque exercitatione excellimus, si cantamus bellè, saltamus eleganter, ludimus venustè, tractamus arma scienter; si in equo sedemus Alexandro Magno pulchrius. Ipsa loquendi ratio ac vocis sonus eas habent illecebras, ut Vasconibus, placere idem sit ac loqui. Quid ad hæc Normannus Judices? Ingenium, credo, venditabit vobis, seu fallacias potiùs ac dolo,

quibus incautos decipit, non Vascones. Prædicabit indolem assentationis melle conditam, quâ simplices ac bonos inescat, non perspicaces, quales nos sumus, ac cautos.

Quid Aremorius? gens hominum minimè mala, Judices: de quâ religioni ducere, maledixisse: at non eâ perspicaciâ mentis, quæ venire nobiscum in certamen possit. Tale gentis ingenium, mihi credite, quale corpus est: bonum quidem ac probabile, non ita argutum, ædepol! ac delicatum.

Unum video Parisinum, Judices, qui umbra-tili quadam vel ingenii, vel indolis elegantia facere fucum possit. At qui genus hominum penitus inspexerit, is vernis ac recens natis floribus merito dixerit similes. Illi scilicet dum exoriuntur aut adolefcunt, perfringere oculos solent; verum cum crevere tandem, omnem pariter cum annis leporem ac venustatem deperdunt.

Plura parco dicere Vasconum in gratiam, dicant illi vicissim pro se, si quid habent, aut potius, si consultum sibi velint, æternum conticescant.

A R E M O R I C U S.

Et erit aliquis postea, qui linguæ volubilitate atque ubertate sermonis Vascones longè principes esse neget? Audiistis, quotquot hic adestis, Viri illustrissimi, & inspexistis incredibilem dicentis industriam, venustatem oris, multiplicem ac variam peregrinæ vocis inflexionem, & mirificam totius hominis confidentiam. Quas quidem dotes neque nos crassiores Aremorici, neque quisquam eorum, opinor, qui in hodiernâ causâ descendunt Actores, confidat æmulari.

Me

Me certè (quid enim inficier) non minùs, quàm unumquemque vestrùm affecit Orator ille Garumnæ, qui me sic oblectavit, ut causam meam ne minimùm officeret. Etenim notum est omnibus, quàm parum habere soleat ponderis, quidquid id genus homines gariunt; aded eorum indoles tota ad illudendum est comparata; aded sibi vindicant, tanquam pro jure suo, ut falsa pro veris, incredibilia pro certis impunè gariant.

Itaque, quòd in hac Oratione tuâ à veritate deflexeris, id in te aded non reprehendam, ut potiùs laudandum existimen. Fecisti pro gentis consuetudine, morem patriæ retinuisi; sustinuisi apud omnes conceptam de te expectationem; dixisti ingeniosè, confidenter; risit percelebris hic clarissimorum Virorum cætus; plausit dicenti, gratulatus est; habes justam laboris mercedem; hac laude fruiere, quam tibi non invidemus, dum nos de Principatu, quò certè non aspiras, te non jam adversario, sed, si volueris iudice decertabimus.

Igitur, Auditores, ut ad rem nostram veniamus; cum non ea sit tam felix nostræ gentis indoles, ut jocularibus præstigiis, quod à Vascone factis lepidè factum non negem, animos vestros oblectare possim, eò me converto totum, ut veris ac solidis, quod ille neglexit, argumentis demonstrarem, quantum Provinciæ nostræ homines ceteris antecellant.

Atque utinam per tempus liceret omnes gentis nostræ dotes, decora omnia, quæcumque vel domi, vel foris tam prudenter, quàm fortiter facta sunt, commemorare, antiquitatem originis referre, laudare nobilitatem, facile quivis vestrùm intelligat, Aremoricæ nostræ Principatûs gloriam deberi. Sed quoniam temporis angu-

stis

stis ferendum esse sentio, necesse est breviorē inire me viam, & vim Orationis omnem his præsertim momentis coërcere.

Credo, Auditores, vestrum dubitare neminem; ut animus in homine pars longè nobilissima reputatur, ita, qui præcellat animo, eum cæteris omnibus potiorē videri. Animi verò ipsius quis neget virtutes censerī præcipuas Fortitudinem & Bonitatem, quas ego Aremoricæ gentis tam proprias esse contendo, ut reliqui in totâ Galliâ populi venire laudis hujus in contentionem non debeant.

Ac de Fortitudine primùm dicturus, quàm multa referre possim avitæ laudis monumenta, quibus gens nostra fortitudinis gloriam sibi vindicat. Hoc ipsum, quod ab omni penè ævo vulgò ferimus Britones nomen, unde nobis inditum, vel quid aliud sonat præter victoriarum insignia, quas nostri homines de majore Britannia olim reportarunt. Impatientes illi servitutis, & suæ libertatis amatores, jugum, quod imponere barbari meditabantur, detrectavere viriliter, & represâ felicibus auspiciis hostis superbi ferocia, rerum fortiter gestarum famam unâ cum ipso nomine in Gallias transmisere. Hinc verò quantum rebus Gallicis decus ac præsidium accessit, dum armorum nostrorum laude securitatem toti imperio præstamus ac gloriam. Fuit ulla gens in Galliâ tam famosa suis Ducibus, tam invicta bello, tot victoriis ac triumphis nobilitata? Sed quid ego hæc memorem, quæ notiora sunt & historiarum luce magis illustrata, quàm ut cuiquam obscura esse possint. Mitto pariter, quot heroes illa procreavit. Vos mihi instar omnium eritis, tu Guescline, tu Clifsoni, quos ego cum appello, intelligitis ipsam fortitudinem fuisse appellatam:

tam: qui, quamdiu summam rei bellicæ præfeturam in Galliâ gesserunt, quantum imperio toti nomen, quantum apud omnes Europæ Populos Gallicæ virtuti famam peperere!

Quamquam prætereantur memoriâ, per me licet, quæ vetera sunt, Auditores; Aremoricæ gentis fortitudinem ex nostris temporibus æstimare. Agite, in his bellorum ætibus, in illâ sævientium undique armorum diuturnitate, cui nullum adesse finem ac modum tam graviter postulamus; quis demum in totâ, quàm latè patet, Galliâ populus strenuam magis, ac magis utilem navat rebus nostris operam Aremoricâ gente? quis se tam formidabilem conjuratis in nos hostibus exhibet? quis tam certam, tamque continuam ipsis cladem ac perniciem importat? Unam testabor urbem, eamque in nostrâ Provinciâ non primariam, unde plus fortitudinis ac roboris, quàm ex reliquis totius regni partibus emanat. Macloviopolim dico, Judices, cujus vel audito nomine, an non redit vobis in mentem, quantum nostrorum hominum fortitudini Gallia debeat.

Nam quid ego hîc memorem purgata infestis prædonibus maria? quid loquar raptas ex hostibus diebus propè singulis & in portus nostros prædas advectas? quid capta, vel depressa, vel incensa omni numero majora tam Batavorum, quàm Britannorum navigia enumerem? quid relatas toties navalibus in præliis victorias extollam? An cuiquam videbor vel ambitiosus præter modum, vel jactantior, quàm par sit, dum hæc prædico? an quidquam dictum est à me, quod vestris auribus atque oculis usurpare quotidie non liceat?

Senserunt certè hostes ipsi, quàm funesta sibi, quàm exitiosa foret vel ista pars Aremorici populi,
qui

qui ad evertendam funditus Macloviopolim nihil intentatum aut doli, aut sceleris reliquerunt. Meministis, Iudices, quibus Britannia Hollandiaque parata sumptibus, quot impensis fabricata terribilis illa machina fuerit, quæ nitrato foeta pulvere, sulphureis plena cadis, vimque ferri immensam, & varia necis instrumenta complexa ineluctabilem mœnibus, ipsisque adeo civibus ruinam portabat. Tanti videbatur ad communem inimici fœderis securitatem ac salutem esse momenti, si urbem unam perderent funditus atque everterent. Sed de fortitudine nostra satis, Auditores, quam non insana temeritas, ut Vascones, non utilitatis ratio, ut Normannos, non ambitio futilis, ut Parisinos exstimulat, sed una indolis bonitas procreat & incendit; quod alterum, quantum pertineat ad gentis nostræ commendationem intelligite.

Neque enim existimate, Iudices, si quid fortiter gestum est unquam à nobis, aut temerariam, aut avaram, aut ambitionem fortitudinem extitisse. Nos belli necessitas, aut æquitas, nos charitas Patriæ & sociorum salus ad arma capienda hortantur, & incendunt. At non ita ruimus in hostem præcipites, ut in medio armorum æstu innatae bonitatis obliti videamur. Hosti armato quam occurrimus audacter, devicto, subiectoque tam clementer ignoscimus. Vicisse, apud Aremoricos finis belli pariter & irarum est.

Quod si vel inter arma, quæ ferociae & atrocitatis habent plurimum, tam placabiles hostibus, tam humani Aremorici esse solent; quanta amicos ipsos charitate, quam singulari benevolentia complectuntur! Ubi viget uspiam, quam apud nos, aut fides antiquior, aut societas arctior, aut amicitia constantior? Devinxis tibi unum è nostris aliquem, neque hoc tam difficilis operæ est, hunc tibi

tibi perpetuum in tempus devinxisti. Neque verò id profiteri vereor de nobis, tam infitam videri nostris animis humanitatem ac bonitatem, ut quidquid utriusque repugnat, ac contrarium est, id vulgò à nostris moribus alienum esse censeatur. Id porro tam verum, tamque apud nos in confesso est, Auditores, ut si quid unquam alicui nostrorum hominum excidat nativæ bonitati minùs consonum, quod vix evenire videas, nisi fuerit ille peregrinæ malitiæ contagiò corruptus ac depravatus, hunc in Aremoricâ natum esse nemo non neget. Adeò, quàm solenne est, si quis se jactantiùs extulerit, Vasconem; si quis commodis impensius studeat, Normannum; si quis se amet plusculum, Parisinum appellare; tam infedit hæc omnium animis opinio, Aremoricorum, nisi quis bonus sit, esse neminem!

Ergo quis nobis hanc invidet laudem, ut boni inter cæteros Aremorici censeamur? Parisini, credo Palmam hanc nobis auferent, & placidam indolis suæ comitatem prædicabunt? Equidem, fateor, Auditores; non sunt illi feroces naturâ suâ, nec inhumani: temperato imprimis, miùsque nati in solo moderationis nonnihil atque etiam comitatis ab ingenio loci mutuuntur; tamen quis inficias eat, esse illos plerumque amantes plus æquo sui: quo fit, ut, dum se admirantur, ac depereunt præter modum, minùs ad colendos alios & amandos comparati videantur.

Superfedeo pluribùs, Judices; & quoniam Fortitudinis ac Bonitatis gloriam Aremorici pro jure suo sibi vindicant, statuite, quàm meritò gens nostra cæteris Galliæ populis præferenda sit.

NORMANNUS.

Fuit hoc semper luctuosum nescio quod virtutis fatum, Judices integerrimi, ut perpetuis male-

malevolorum hominum obtreccionibus obiceretur. Id tamen, an querar apud vos hodie, an mihi potiùs, genitricis meæ gratulabor, dum quotidianis adversariorum calumniis video Normannos provocari? Durum est quidem atque intolerabile, non posse virtutem sequi, nisi cum invidiosâ hominum gente conflictandum sit; hanc verò sortem habere cum ipsâ virtute communem, debet perhonorificum videri. Nam cum nulla sit in universo terrarum orbe natio, cui plus vel ingenii, vel indolis bonæ natura inleverit, quam nobis, idque ipsum inficiari palàm adversarii non audeant, hanc ineundam duxerunt de Normannis maledicendi viam, ut dotes illas præstantissimas, quibus excellimus, pejorem in partem inverterent.

Audiistis ipsi vestris auribus, quàm duriter, & acerbè nos habuerint, quanto cum dedecore traduxerint, quàm malitiosè geminas illas virtutes interpretando in proxima vitia detorserint. Quare ut apertè vobis persuadeam, Judices, nullam esse in Galliâ gentem, quâ Normanni superiores videri non debeant; hoc unum mihi faciendum incumbit, ut illas, quibus insitam nobis, tum ingenij præstantiam, tum indolis bonitatem impetunt, criminationes diluam, & ab una invidia profectas esse demonstrarem.

Ac de ingenio quidem nostro ita sentiunt homines malevoli, ut nos, dum nec hebetes planè, nec plumbeos nasci profitentur ultrò, eâ, quam adepti sumus, facultate abuti crimentur. Næ liberales illi profectò, qui saltem aliquam ingenij laudem nobis non inviderint. Viderunt enim verò Accusatores non imperiti, quàm temerè stoliditatis ac stultitiæ Normannos insimulassent, apud quos nemo, nisi ingeniosus ac prudens nascitur.

scitur. Nōrunt non esse de nihilo, quōd suam in Normanniā sedem posuisse Sapia nuncupetur. At ecce in clamantes audio, & exprobrantes nobis, quōd callidi prāter modum ac vafri, quōd rebus nostris nimium attenti, quōd in fruendis dolis ac fallaciis solertes plerumque & eruditi videamur. Magnum enim verō crimen, Iudices, propter quod, non debitā modō supra gentes cāteras excellentiā privari mereamur, sed in longinquas etiam, si superis placet, terras amandari.

Id tamen, dum obijciunt illi, quid faciunt nisi innatam nobis prudentiam, atque industriam invident. Dolet illis nimirum, quōd in rebus singulis cernamus acutiū, quā ipsi possunt homines oculati atque perspicaces; quōd tueri res nostras sapienter, quōd easdem solerter promovere noverimus; quōd apertum latus offeramus nemini; quōd laqueos ac pedicas, quibus illi circumveniri se sinunt, cautē declinemus. Nempe, ut placeamus viris illis honestissimis, ut eorum aucupemur gratiam, ut eorum probari iudicio, collaudarique digni simus, imitabimur stuporem ipsorum atque imprudentiam; circumduci nos patiemur alienis fraudibus, cedemus de jure nostro, & pretiosum illud, quod accepimus, & Superis ipsis acceptum gratulamur, sapientiæ munus inertī languere in otio sustinebimus? Hoc porrō velle, quā iniquum est, Iudices integerrimi, quā alienum est ab aureā illā mediocritate, quā nos sedulō Normanni profiteremur.

Agite, enim verō, an dotes illas, quas gentes cāterae natali solo accepas debent, malignē deterrimus? An Aremoricis quadratos pugnos, laceratos ingentes, paratum adversus quaslibet nodos

B

forum

forum etiam fustium procellas caput, contractam idoneamque luctæ vel pugillatui corporis brevitate, an Vasconibus Hispanicam ac turgidam oris conformationem, scurrilem plerumque jocandi modum, peregrinum vocis sonum, & ad captandos ineptorum risus aptissimum; an Parisinis cultus illos elegantiores, linguæ subtilitatem, umbratilem desidiam invidemus? His dotibus gaudeant, per me licet, dum divinâ saltem Normannicæ sapientiæ particulâ frui nos patiantur.

Quanquam quid hæc persequor operosius, Judices? Hoc ipsum, quod temere criminantur in nobis rerum nostrarum studium, itane gentis Neustriacæ proprium est, ut, si vitium illud est, eo præter Normannos laborare nemo videatur? Dicite, amabo vos, quæ natio, quæ gens, quæ tellus eo infecta veneno non est? An Vascones? qui lætioris fortunæ sortem, si quam adepti sunt, hanc uni plerumque industriæ acceptam debent? An Parisini, apud quos tam multis in locis rei solerter faciendæ disciplina traditur? An Aremorici, quibus est illud veluti propositum quoddam heroicæ prudentiæ facinus, fallere ut Normannum possint?

Atenim rursus objectant, neque enim ullum faciunt maledicendi finem, qui Normannos impetere tam malitiosè solent; atenim, inquam, rursus objectant, malis utimur ad res nostras artibus, mendacia, dolos adhibemus, cum opus est, neque dubitamus aut veritatis, aut bonæ fidei dispendio, quod è re nostrâ sit, procurare. Quæ vox illa tandem, aut ubi sunt illi Normanni, quibus id objici meritò possit? O si quos ejusmodi infelix aliquis Neustriæ angulus eduxisset! ut exularent statim à nobis, ut peregrinas longiùs in oras amandarentur! ut Parisinorum, aut Vasconum in grege

grege cum ejusdem farinae hominibus delitescerent! ut meritas nequitiae suae poenas exsolverent! Neque enim minus amica Normannis probitas, & fides minus incorrupta, quam expers fuci dolique prudentia.

Et fructus sunt illi scilicet suavissima illius indolis, quam nobis etiam invident homines malevoli, & quam inficiari palam, quia non possunt, criminari saltem, & pravum in sensum conantur detorquere. Notum est omnibus, quam idoneam hominum societati, quam aptam ad vitae communis usum, quam facilem ac flecti ceream alienam voluntate indolem nacti simus. Hoc quidem non negant Normannicae virtutis aemulatores invidi; sed pusilli abjectique in nobis animi indicium calumniantur. Scimus collaudare quae bona sunt, quae mala sunt, prudenter dissimulare; arridere gaudentibus, lugentibus amicè collacrymari. Hoc quoniam hominibus illis non placet, Normanni, inquam, natio comæda est, larvata, personata. Facit morum nostrorum suavitas, amabilitas indolis, ingenii quaedam comitas & affabilitas, ut in benevolentiam cujusque adrepamus, devinciamus animos, & potentibus illecebris in partes nostras pertrahamus. Quid aiunt Parisini? quid Aremorici dicitant? quid Vascones mentiuntur? Quod facimus cumque, mera cavillatio, mera adulationis est. O infelices Normannos, quibus, cum suavissimo virtutum comitatu, virtutis fructu frui non liceat!

Tamen in Normannos insurgant, quantum volent, iniqui obrectatores, nihil nos vel ingenii, vel indolis, quam accipimus à Superis, poenitebit. Atque ut norint adversarii nostri, quantum & bonitati causae & judicium aequitati confidamus, parcemus in eos maledicta congerere, qui nos

maledictis appetierunt; & unâ virtute contenti, virtutis etiam præmio, si oporteat, ultro lubenterque carebimus.

PARISINUS:

Quid priùs mirer, aut quid mirari magis conveniat: Judices æquissimi? novâne ac singularem prorsus istorum hominum in dicendo confidentiam, an vestram in eisdem audiendis humanitatem atque patientiam? Nam quis ferat, amabo vos, eò venisse temeritatis peregrinos, atque alienigenas, ut in urbe totius orbis facile primariâ de principatu originis contenderent; ipsosque civitatis ejusdem indigetes Judices atque arbitros non vererentur, quorum non iudicium modò, sed vultus etiam atque oculos pertimescere debuissent.

Equidem diù multùmque dubitavi, Judices, num fuitiles inani verborum pompâ oratiunculas confutandas aggrederer, & tam perspicuam apertamque Parisini juris antiquitatem ullo orationis præsidio confirmarem? Verùm ne fortè ex meo silentio occasionem illi raperent efferendi sese jactantiùs, pauca Parisinorum in gratiam Parisinus ego sic loquar, ut non tam jus tueri dubium contra temeritatem atque audaciam, quàm oblatum collaudandæ patriæ locum videar lucro apposuisse.

Tamen nolite expectare, Judices, ut reverendam civitatis hujus antiquitatem, quam à Trojano Paride quidam repetunt, ut superbam monumentorum varietatem, ædificiorum magnificentiam, palatiorum multitudinem extollam; ut nobilitatem populi, opes, fortunas vobis ostentem. Hoc unum habeo dicere, quod citra omnem

omnem jaſtantiae ſuſpicionem prædicari de civitate Pariſienſi, de nulla alia pronunciarî poſſit; quòd non Europæ tantùm, ſed totius orbis caput haberi debeat; quòd Galliae oculus, ſedes majeſtatis, aulae domicilium, præclararum artium officina, ingenij politioris habitaculum, doctrinae palæſtra, lepôris, elegantiae, venuſtatis, inſtitutionis bonæ ſchola omnium calculo nuncupetur.

Et verò ubi gentium tandem Regum majeſtas tanto apparatu ac ſplendore ſe prodit & explicat? ubi viſitur politior Aulicorum cœtus? ubi vigent acriùs Literarum ſtudia? ubi liberales diſciplinæ diligentius excoluntur? ubi perficitur ingenium accuratiùs? ubi Juventus feliciùs educatur? ubi denique lepor, elegantia, concinnitas magnificentius dominantur?

Jam percurre, ſi voles, ſingulas Galliae provincias; Europam totam perluftra. Sed quid Galliam, quid Europam dico, orbem etiam univerſum ſcrutare diligenter. Invenies aliquem uſpſiam populum, apud quem aut indolis ſuavitas major, aut amabilior morum docilitas, aut propenſior, vividiôrque ad omnem virtutis cultum alacritas eluceat, quàm apud Pariſinos? Hic pietas ſine affectatione, gravitas ſine arrogantia, magnificentia ſine oſtentione, candor ſine fallaciâ, prudentia ſine ſimplicitate, ſuaviſſimus denique virtutum omnium comitatus, ſine ullo vitiorum contagio efflorefcit.

Verùm quid hîc immoror, aut quid adjiciam plura ad gentis noſtræ commendationem, dum illi ipſi, qui Pariſini populi gloriam verbis elevant, eandem factis omni prædicatione efficaciùs extollunt? Quotus enim quiſque eorum eſt, qui verſari Pariſijs non amet & annumerari nobis-

cum non gloriatur? Quo studio nostræ consuetudinis suis illi de provincijs Parisios conuolant? quàm ægrè, quo bonæ urbis desiderio in easdem recedunt aut necessitate temporum, aut rei familiaris inopiâ? Videas, qui parcè vivant apud se, duriter se habeant, qui delitescant rure multos per annos, defraudentque genium, ut comparare aliquid unciatim possint, unde victitare nobiscum aliquamdiu Parisiis liceat. Scilicet notum hoc ipsis, spectatumque est, & meritò quidem, Judices, tamdiu se rudes atque impositos fore, donec in hac nostra urbanitatis ac lepōris officinâ culti fuerint ac perpoliti. Videre mihi videor famosas illas, & omnium gentium præconijs celebratas Athenas, quò ex universis orbis partibus spectatissimi quique viri ita confluerent, ut nemo vel ad ingenij, vel doctrinæ, vel elegantie famam posset aspirare, nisi in illâ artium omnium palæstrâ prius fuisset exercitatus.

Insicias eant per me licet, & orationi reclamæ meæ vel Normanni, vel Vascones, vel Armorici, quorum hic magnam video vel intra domesticos hujus Lycæi parietes multitudinem congregatam. Est eorum aliquis, quem nostræ urbis pigeat? cui desit hic aliquid ad bene, beatèque vivendum? qui præclare secum actum non putet, si domesticos Parisiis penates figere in perpetuum liceat?

Quare videte, amabo, Judices, si qui fortè hic essent, quod ego non crediderim, gentem in nostram minùs liberaliter affecti, ne, si quid pejus in Parisinos statuunt, sibi ipsis contradicere, & quod suâ agendi ratione palàm approbant, id tacitè malignis ac sinceris parùm iudicijs improbare videantur.

PICAR-

PICARDUS

Inexpectatus & improvisus Intercessor.

Ergo sic despiciunt nos Picardi? dum illi de Principatu acriter inter se contendunt, nos interim inertes ac lenti otiamur? ô Picardorum fors luctuosissima! Itane verò inventum esse neminem, qui nostras partes ageret, & illatam provinciae nostrae injuriam vindicaret? Exoriatur aliquis in tam florenti juventute dignus ultor nostri nominis! Nemo se offeret? nemo illorum hominum fastuosam sagacitatem retundet? Tamen non inulti moriemur. Ipse, ipse, quamvis sciam in totâ gente nostrâ inferiorem esse me neminem, pulpitam conscendam. Date locum, atque imparatus licet, ex tempore perorabo. Si natura negat dabit indignatio, unde exultantes juveniliter derisores illos aggrediar, superem, deijciam.

Itane verò contemnendi vobis videmur, homines belluli ac polituli? Ut mihi movistis bilem, dum fucatâ ac cerussatâ oratione nugae vestras divenderetis! Hic ingenium scilicet, ille corporis elegantiam, alius fortitudinem, alter auream indolis bonitatem, quasi res suas ostentârunt. Atqui scire vos oportet, hoc esse Picardorum fatum, ut nulli vestrum hac in re cedere videantur.

Ac de ingenio primùm quoniam illi tam acriter disputant, atque res inter suas nobilem illam supellectilem annumerandam putant; agite, quaeso vos, Judices, quâ tandem in re positam ingenij vim, aut quem ingeniosum esse creditis? Eùmne, qui confectetur ambitiosius inanes sententiarum flosculos, magnificam verborum

pompam, futilem ac ludricum totius orationis apparatus, quem illi tam insolenter extulerunt? Ille, ille ingeniosus est, qui præditus bono, ut ajunt, sensu; qui benè comparatus à critirio, qui rectam singulis in rebus adhibere nòrit judicandi normam ac regulam. Hanc porrò laudem nobis quis invideat, Judices, aut quis venire nobiscum in contentionem confidat?

Elegantiam corporis ac politulam formæ venustatem, quem Vascones & Parisini tantopere jactitant, nihil moror: nòvi quàm parùm isthæc ad veram laudem pertineant, &, quæ ipsi non fecimus, vix ea nostra puto. Tamen nolite superbire insolentiùs elegantuli homunciones; sunt & in patria nostra, qui nihil in eâ re vobis cederent. Ac licèt fieri de cæteris ex me conjecturam non velim; tamen nihil video, quod in hac nostra mediocritate tantopere sit contemnendum.

Quamquam ferrem æquiùs, judices, elegantulos ac politulos haberi pusiunculos istos, nisi etiam & fortitudinis laudem sibi impudenter arrogarent. Egregium enim verò fortitudinis domicilium, tantula delicatiorum hominum corpuscula! Næ consultam parùm illi æstimant naturam, Judices, quæ tanto hospiti tale præparâset hospitium! qui plenos nervis ac robore lacertos, amplum ac spatiosum pectus, latos humeros, ac cætera corporis firmamenta ostentare possunt, illi, per me licet, fortes ac generosi nuncupentur. Sed quid ego hæc disputo verbosiùs? Est aliquis vestrùm, qui facere cum Picardis fortitudinis periculum velit? qui conferere nobiscum manus audeat? filetis, obstupescitis? Ne Vasco quidem hiscere contra quidquam confidat. Prudenter vos quidem ac consultò facitis; neque ii pariter

ter sumus, quibus rixæ contentionesque placeant.

Tamen hoc restabat unum, Judices, ut illi candorem ac bonitatem indolis Picardis inviderent. Quo quid iniquius, amabo vos, quid alienum magis à communi hominum opinione jactari poterat? Quasi sit aliquis uspian, qui nesciat, tam esse propriam Picardiæ bonitatis laudem, ut boni καρεξοχὴν Picardi nuncupentur! Atque utinam non tam boni semper, Judices! Si quis est in nostrâ gente nævus, is ab una bonitate profectus potuit videri. Quamquam nihil piget; juvat vel aliquo nominis nostri dispendio, bonitatem tueri tanquam nostram posse.

Non ego vos morabor oratione longiori, Integerrimi Judices. Facite, quæso; ut quanto contumeliosius despectam in hac controversiâ gentem nostram sensistis, tanto illustriorem in Picardos sententiam feratis.

ARBITER ET JUDEX

Controversia.

Non est illud novum & insolens, quòd inter eos, qui varias orbis regiones incolunt, de prerogativa patriæ, quam singuli agnoscunt suam, frequentes ac vividæ contentiones oriantur. Est hic ipsius naturæ sensus, quæ ut neminem patitur esse eorum immemorem, à quibus vitam accepit, ita nec terram illam, quam quisque nascens primùm aspexit, cujus adolevit in finem, cui munera debet, quibus fruitur, finit oblivisci. Quare adeò reprehendendum non putem studium illud, quo tuendæ & supra cæteras extollendæ patriæ suæ nobilissimi Juvenes exarse-

B 5 runt,

runt, ut dignum laude, dignum ingenuis ac liberalibus animis esse judicem. Verum nec cæcus, nec injustus esse debet hic amor natalis soli, qui vel temerè sentiat de suis, alienisque rebus, vel iniquum de iisdem iudicium ferat.

Equidem sensimus, vos, quotquot estis, oculatos inprimis ac perspicaces in pervidendis rerum momentis, quæ singulorum causæ suffragari poterant. Non latuit Vasconem nativa illa ingenij sagacitas atque solertia, quam rebus suis promovendis illi Galliz ulterioris incolæ non infeliciter adhibent; extulit inprimis insitas genti suæ dotes corporis & animi, quæ perstringere oculos, & facere fucum solent: prædicavit confidenter præfractam illam urbanæ frontis audaciam, quam nullus repulsæ metus perturbet, nec tentati temerè plerumque operis irritus labor infringat. At non vidit, aut certè dissimulare visus est externa illa, quibus Vascones gloriantur, vel corporis, vel animi ornamenta, non ab similia videri nascentibus identidem ex improvviso in mediâ aëris regione facibus, quarum illud fatum est, ut curiositatem primò moveant, & admirationem; mox dum resolvuntur, & evanescent, vanitatis suæ atque inanitatis admonent.

Meliorē in Aremorico fidem experti sumus. Nam ingenij politioris elegantiam, facundiam in dicendo, in jocando dicacitatem rebus in suis numerandas non putavit. At fortitudinis gloriam atque indolis bonitatem ita sibi vindicavit tanquam suas, ut in utraq; non modò cuiquam non cederet, sed etiam superiorem agnosceret neminem. Hoc porrò tamne verum est, quàm ille profiteretur? Absit ut Aremoricæ genti, quam magno semper duxi ponendam in loco,

ego

ego detraham, aut quidquam laudis illius, quam meretur, deterere videar. Scio minimè malos esse Aremoricos; imò probitatem in ipsis, fidem, devotum in amicos studium agnosco, & veneror: At propensam illam ad benè merendum voluntatem, quâ potissimum illi gloriantur, numquid exoptulare verè possit sic exhaustam videri suæ gentis in gratiam, ut ejusdem gloria minùs ad cæteros pertineat? Quod spectat ad fortitudinem, quam rebus pelago præclarè gestis consignatam imprimis fuisse Aremorici jactitant, nemo certè hanc ipsis invidet laudem, aut de regno Gallico bene meritis ultrò non gratuletur. Tamen ad acuendos, stimulandósque heroum istorum animos plùsne virtus ipsa, quàm utilitatis illecebra valeat, contentiosam movere quæstionem abstinemus.

Laboravit in eo tota Normanni industria, ut, quam malitiosi homines inusserant suæ genti subdolæ mentis, suisque commodis servientis animi calumniam, depelleret. Dolet illi nimirum hoc sibi vitio dari, quod apud ipsum summæ sapientiæ specimen est; tàmque insitum homini putat esse res promovere suas, dum occasio commoda se offert, ut miretur id in se tanquam vitiosum incusari, quod in omnes, quodcumque nacti sunt solum, cadere necesse sit. Hoc porrò si Normanno condonabimus, ut candidæ & ingenuæ mentis laude perfruatur; si neque eo incusandus nomine videbitur, quòd utilitati propriæ studeat præter modum; an continuò Principatus prærogativam feret, & cæteris, quibuscum ipsi hodie contentio est, anteponendus censebitur? Non est, mihi credite, tam ambiuosa gens illa, ut priores partes sibi vindicet, si modò ingenij sui atque indolis obtrectatoribus os occluserit.

Imò

Imò quoniam ita comparatos Normannos experimur, ut solâ virtute contenti, virtutis præmio ultro lubentèrque carere sustineant; ne ipsis hanc invidemus gloriam, ut cum cæterarum virtutum comitatu singularis modestiæ conscientiâ perfruantur.

Et Picardum laudis æmulatio stimulavit: homini si creditur, debetur genti suæ contentionis hodiernæ palma, nec sine gravi offensione Picardia potuit principatu frustrari. Extemporalem ingenii fœtum, acres animos, nec impolitam, pro gentis indole, Orationem suspexistis. Tamen putatis rem actam seridò, aut tantam esse Picardo fiduciam, ut reliquos inter Galliæ populos prærogativam ambiat? Ego non temerè forsan suspicer, fecisse innatum patriæ amorem, & insitæ bonitatis mentem consciam, ut doleret nullam haberi de provinciâ suâ quæstionem, & Picardos nullo reputari in loco, qui ubi agitur de gloriâ, silentio præterirentur. Quare, ne qua sit hominibus bonis exoptulandi causa, noverint esse se eo apud nos in pretio, quo decet, tamque verendos apud omnes, quàm amandos videri.

De Parisinis una moveri deinceps controversia possit, Judices, & quem inter omnes, qui primas sibi vindicant, tenere debeant gradum, dirimendum superest. Mihi porrò visâ est, credo item & vobis, dicentis oratio pro tuendâ urbe regni primariâ, verecunda inprimis ac modesta, qui non tam in celebrandis gentis suæ moribus, quàm in ipsâ locorum, quæ nactus est, commendatione moratus sit. Tamen quis neget Parisinos habere multa, quæ citra cujusquam vel invidiam vel offensionem laudanda videantur. Est uspiam urbs aliqua, quæ tam moratos, tam candidos, tam in omni vitæ commercio commodos cives & expe-

expetendos ferat! ubi suavitas indolis amabilior, polioris cultus major elegantia, festivior ingenii viget amenitas? Est aliquis in provinciis educatus tam feliciter, qui sibi ad humanitatis ipsius perfectionem deesse aliquid non putet, quamdiu Parisinos inter excultus ac perpolitus, inde bonarum artium gustum ac saporem non contraxerit. Sed quoniam ista pro jure suo ambitiosius sibi non arrogat Parisinus Orator, hæreamus inter eos limites, quos ipse sibi præscripsit. Laudavit antiquitatem hujus urbis, majestatem, apparatus, magnificentiam; commendavit multitudinem civium, nobilitatem, elegantiam, comitatem. Extulit tot celebres Academies, in quibus excoluntur ingenia, erudiuntur, perficiuntur; tot officinas omnis generis artium, quæ naturam æmulantur tam solerter, penè dixi, vincunt ac superant. In quo quis ipsius Orationi reclamet, aut venire dignitatis in contentionem confidat? Quanquam ex ipso litigantium judicio, quid de Parisinis sentire conveniat, æstimemus. Agite, quotquot estis; si vestra vobis provincia tantum placet, quid juvat immorari Parisiis cum fastidio? Repetat unusquisque Penates suos, & illic beatam ac felicem sine rivali vitam exigit. Quid exteris invisâsque sedes tot sumptibus incolitis, quibus bene esse licet natali in solo, & vestros inter populares amorem patriæ dulcissimum explere? Sin verò vos tanta gentis vestræ ceperunt tædia, vivere nobiscum & nostris institui moribus lucro apponitis, fateamini necesse est, nullum in totâ Galliâ populum esse Parisinis præferendum.

HORA.